

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

11

„РАДЯНСЬКА ШКОЛА“
1952

Бесіда з молодими

Л. І. ГЛУХЕНЬКА,

викладач Дніпропетровського педагогічного училища

Людмила Іванівна Глухенька — автор цієї статті — один з найстаріших і найдосвідченіших працівників дошкільних закладів Української РСР.

Тридцять п'ять років свого життя вона самовіддано, з натхненням, захопленням і запалом працює на ниві дошкільного виховання, віддаючи цій почесній і відповідальній справі весь свій хист, усе своє вміння, всю енергію.

Сотні сьогоднішніх кваліфікованих фахівців різних галузей народного господарства, науки та культури, студентів вузів і учнів середніх шкіл, колишніх вихованців дошкільних закладів, що в них працювала Л. І. Глухенька, своїми успіхами завдячують і їй, цій скромній трудівниці, яка внесла і свою частку в їх виховання, у формування їх свідомості та особистості.

Десятки майстрів дошкільного виховання, колишніх і сьогоднішніх учнів та співпрацівників Л. І. Глухенької дякують їй за науку.

Своїм досвідом, своїми знаннями Л. І. Глухенька як листовно, так і особисто охоче ділиться з молодими завідувачами дитячих садків, вихователями, учнівською та студентською молоддю, яка вирішила присвятити себе справі виховання дітей дошкільного віку.

У вміщуваній нижче статті Л. І. Глухенька розповідає про приналежність, почесність і відповідальність праці вихователя дитячого садка.

Мене часто питають мої молоді друзі: як це можна протягом тридцяти п'яти років захоплюватися такою вузькою спеціальністю, як виховання маленьких дітей? Чи є в цій спеціальності місце для вияву таких захоплюючих радянську молодь якостей, як творчість, винахідливість, що в наш час приносять пошану і славу тим, хто обрав собі професію, наприклад, шахтаря, коваля, електрозварника, тракториста, доярки, землероба, інженера, геолога, будівельника, агронома тощо?

Я ніколи не замислювалася над тим, яка спеціальність почесніша і більш шанована. Мені здається, що сама така постановка питання є в принципі невірною. У нашій соціалістичній країні кожна праця є справою честі, справою слави, справою доблесті і героїства. Перед кожним громадянином нашої Вітчизни відкрито широке поле для розвитку і застосування його творчих здібностей і винахідливості в першій-

ліпшій обраній ним професії. У нас, як вказує товариш Сталін, «особисті здібності і особиста праця кожного громадянина визначають його становище в суспільстві»¹, бо в Країні Рад, як відомо, неухильно здійснюється основний принцип соціалізму: «від кожного — по його здібностям, кожному — по його праці».

Коли по-справжньому любиш свій фах, усвідомлюєш його роль і місце в суспільнокорисній праці всього народу, відчуваєш відповідальність перед комуністичною партією, радянською державою, народом за доручену тобі справу, коли ставишся до виконання своїх обов'язків не формально, не по-чиновницькому, а із захопленням, як кажуть, «з вогником», — то в кожній професії, на кожній ділянці роботи, якою б незначною, непомітною, з першого

¹ Й. В. Сталін, Питання лєнінізму, вид. 11-е, стор. 437.

погляду, вона для кого-небудь не здавалася, ти завжди в ній знайдеш місце для застосування своїх творчих здібностей, вияву своєї винахідливості, відчуєш корисність своєї праці для суспільства. Ти з повним правом зможеш собі з гордістю сказати: «І я вніс свою скромну частку у всенародну справу, справу побудови комунізму в нашій країні».

На окремих фактах, свідком і учасником яких мені довелося бути за тридцять п'ять років моєї праці в дошкільних установах, я хочу показати, що в нашій спеціальності, спеціальності вихователів наймолодших громадян Країни Соціалізму, аж ніяк не менше, ніж у будь-якій іншій, можливостей для новаторства, винахідництва, що й вона має великі перспективи.

Був час, коли дошкільна справа являла собою новинку, малопопулярну серед широкої громадськості. Тоді на нас, дошкільних працівників, ті, хто не розумів ні наших завдань, ні наших обов'язків, дивилися, як на щось несерйозне, як на людей, що просто бавляться з маленькими дітьми, а нашу роботу розглядали як таку, що не потребує особливої підготовки, бо її, мовляв, може виконувати перша-ліпша дівчина або жінка, якщо вона нездатна до чогось більш серйозного і складного.

Пригадується мені такий прикрий випадок. У 1919 році я вступила до вчительської спілки і прийшла на одне з її перших засідань. Там були тільки самі вчителі шкіл і нікого з дошкільних працівників, та й було нас тоді на весь Катеринослав (тепер Дніпропетровськ) чоловік 8—10. І от, один із старих консервативних учителів, який знав, що я дошкільний працівник, зневажливо поглянув на мене і, не приховуючи свого здивування, спитав:

— А ви що тут робите?

Я, не зовсім зрозумівши і його тон, і зміст запитання, знітившись, пояснила:

— Тобто як, «що»? Адже я теж... учителька.

— Учителька?!.. — з обуренням повторив він. — Чи чули. — звернувся він до своїх співбесідників і, очевидно, олюдомів, — «учителька!» — У «Кота і мишку» по май-

данчику бігає, а й собі туди ж: «учителька»!..

Зовсім інакше ставилися до нас передові вчителі.

Невдовзі після описаного прикрого випадку нас, дошкільних працівників, скликав на нараду завідувач міськВНО.

Тепер я вже не пригадую ні його прізвища, ні всього, про що він говорив, але в мій мозок вкарбувалися на все життя такі його слова: «Радянська влада довіряє вам найдорожче — своїх маленьких дітей — постарайтеся виправдати це довір'я!».

З того часу минуло понад тридцять років, але я ніколи не забувала цих слів. Я раз у раз пригадувала їх собі: «В особі маленьких дітей радянська влада довіряє мені своє майбутнє і це довір'я треба виправдати всім своїм життям, підпорядковувати цьому всі свої знання, думки, почуття і настрої!».

Та думала так не одна я. Тоді усі ми, дошкільні працівники, були одностайні в своїх думках, почуттях і прагненнях, усі ми були зайняті лише одним — організацією дошкільної справи в рідному місті, боротьбою за неї, а боротьба була важка і завзята, — адже справа була нова, а друзів, прихильників її, було небагато. Та ми не втрачали бадьорості — навколо нас швидко зростав актив з молодих дівчат, які щойно закінчили інститут народної освіти, та висуванок з робітниць. Вони допомагали нам і разом з нами організовували дитячі садки, проводили пропаганду серед робітників заводів, а, головним чином, серед робітниць і хатніх господарок.

У той час не було спеціальних навчальних закладів, які б готували дошкільних працівників, не було методичних кабінетів, фахівців, що від них ми могли б сподіватися на методичну допомогу. Інститут народної освіти, який закінчили ми і дехто з нашого активу, давав загальну освіту по факультету «соцвих» для вчителів шкіл, а про специфіку дошкільного виховання там майже не згадувалось. І нам доводилося самим, власними силами, створювати методичні об'єднання, методичний

кабінет, що тоді звався у нас «музеєм». Жадібно ловили ми кожне слово з Москви. Вишукували різні можливості, щоб потрапити на Всеросійський з'їзд працівників дошкільного виховання. Це був час величезного піднесення, ентузіазму творення улюбленої справи. Ми горіли самі і запалювали до самовідданої праці нашу молодь, яка і до цього часу, вже в зрілому віці, зберегла свій колишній запал і залишилася вірною обраній кілька десятків років тому професії, такою, що саморіддано присвячує майже все своє життя справі дошкільного виховання. У числі цих ентузіастів, колишніх наших активістів, можна назвати К. В. Прокоф'єву, В. І. Бершадську, Г. Є. Євтюхову, С. І. Шалімову, Г. І. Марченко, М. А. Щесно, В. І. Бабкіну, Е. В. Шубіну та багато інших.

От, мабуть, знайдуться серед вас, щоправда, одиниці, але напевно знайдуться такі, які, вислухавши мене, скажуть, а як не скажуть, то подумують: «Та воно, звичайно, все це добре — і ентузіазм, і горіння, і захоплення, так то ж був період боротьби і творення, будівництва нової справи — період, так би мовити, овіяний романтикою, але він уже давно минув, а що залишається для нас? Дитячі садки організовані, добре обладнані, непогано працюють, нікого агітувати не доводиться, методичні кабінети та методичні об'єднання живуть і планомірно виконують свою функцію, одним словом, настали будні, і ці будні ваблять лише тих, хто непридатний до справжніх великих справ. Інше діло працювати на великих будовах комунізму, де кипить велика захоплююча праця, якою живе і про яку мріє наша молодь. Отам справжнє життя, справжня героїка, справжня романтика».

Проти останнього не суперечу. Але я все ж спчитаю цих товаришів: невже так-таки усе вже й зроблено в галузі дошкільної роботи, невже все так добре, так взірцево в наших дитячих садках, що вже можна заспокоїтися на досягнутому, скласти руки і спочивати на лаврах? Невже, так-таки й нема за що боротися да-

лі, чим горіти, захоплюватись? Невже в нашій роботі, в роботі по вихованню майбутніх членів комуністичного суспільства, свідомих і активних громадян нашої Вітчизни, самовідданих захисників її від усіх і всіляких ворогів, не залишилося місця для романтики? Звичайно, залишилось, звичайно, вона є! Озирніться навколо себе, адже в нашій Вітчизні, не припиняючись, не зменшуючись, а дедалі зростаючи, йде мирне будівництво, дедалі міцніє наша країна, підноситься добробут радянських людей, зростає її народонаселення. Пригадайте і вдумайтесь у директиви XIX з'їзду партії по п'ятому п'ятирічному плану розвитку СРСР на 1951—1955 роки, однастайно схвалені його делегатами — кращими синами і дочками мудрої партії Леніна—Сталіна, однастайно схвалені всім радянським народом, керованим славною Комуністичною партією Радянського Союзу, нашим вождем і вчителем Йосифом Віссаріоновичем Сталіним. Ви уявляєте собі, як рік у рік зростатимуть нові промислові центри і реконструюватимуться вже існуючі заводи, фабрики, шахти, нафтопромисли та ін., як збагачуватиметься новими містами наша країна, яких нових успіхів досягне соціалістичне сільське господарство, як змінюватиметься характер і зовнішній вигляд наших сіл, наскільки поліпшиться добробут нашого народу, зросте кількість населення. Скільки нових вихованців прийде до наших дитячих садків!

XIX з'їзд Комуністичної партії Радянського Союзу в своїх директивах по п'ятому п'ятирічному плану розвитку СРСР на 1951—1955 роки вказав на потребу протягом п'ятирічки розширити сітку дитячих садків, збільшивши в них число місць на 40 процентів.

Ці накреслення XIX з'їзду партії не можуть не запалити кожного працівника дошкільних закладів і зокрема вас, мої молоді друзі, на самовіддану роботу, не викликати у вас ентузіазму, прагнення день у день підносити на вищий рівень виховну роботу, догляд і обслуговування доручених вам малят, шукати і знаходити нові, більш досконалі

форми, методи і засоби виховного впливу; прагнення поліпшувати естетичний вигляд кожної кімнати вашої установи, її садиби, створювати якнайбільший затишок; усіма засобами реконструювати, збагачувати, вдосконалювати обладнання вашого дитячого садка, щоб усе було гарним і зручним для дітей.

Друзі мої, хто з вас може сказати, що перед вами не розкрито широке поле для розвитку і застосування ваших творчих здібностей, вигадки, винахідливості? Хто може сказати, що ваша робота позбавлена романтики творчої праці? Певно, що ви неоднотайно відповісте мені: «Ніхто!»

Водночас з будівництвом нових промислових центрів, реконструкцією міст і сіл у нас неодмінно споруджуються нові будинки для дитячих садків. Включіться в це будівництво, візьміть у ньому участь. Обговорюйте проекти, складені інженерами-архітекторами, боріться за кожну перегородку, двері, вікно, балкон у новобудові, якщо вони незручні, заважатимуть дітям в їхніх іграх і не даватимуть змоги доцільно використати приміщення, якщо внаслідок недоладної «творчої» вигадки проектувальника щодо зовнішнього оформлення будинку, всередині, в кімнатах буде мало сонця, похмуро та незатишно,— і вам одразу стане цікаво працювати. Кажу це все з досвіду. Я все своє життя дуже любила будувати, і ті дитячі садки, якими я завідувала, я або перебудовувала, або будувала заново.

Будьте непримиренні до рутинного, застиглого. Боріться за створення найкращих умов для життя наших вихованців, щоб вони, як майбутні члени комуністичного суспільства, суспільства, що складатиметься з людей нової формації, зростали більш сильними, фізично витривалими, культурними, освіченими, такими, які з перших років свого життя виховані в дусі комуністичної моралі.

Ми з вами покликані закладати у вперше пробуджувану свідомість наших вихованців зерна високої комуністичної моралі, ми є першими формувальниками прекрасних майбутніх людей. Наша Вітчизна багата знат-

ними виробничниками, працівниками науки, літератури і мистецтва, героями і героїнями праці, які переможно будують комунізм, а у вирощуванні багатьох із цих людей, на певному етапі їх розвитку, брали безпосередню участь і ми з вами, працівники дошкільних закладів.

Велике це діло чи мале? От над цим я ніколи не замислювалася. Я лише твердо знала, що воно захоплююче.

Мені іноді кажуть, що діяльність робітника, колгоспника, інженера, вченого, письменника — результативна: можна бачити наслідки їх творчої думки, їх умілої, а от, мовляв, праця дошкільного працівника — нерезультативна. Це не зовсім вірно. Результати нашої праці теж очевидні, не в такій, звичайно, мірі, як, припустимо, робітника, інженера чи письменника. Ми, справді, не можемо показати на вже сформовану дорослу людину, колишнього вихованця, і сказати, що вона стала такою, якою ми бачимо її сьогодні, виключно внаслідок нашої праці, бо в її формуванні, крім нас, брали участь і сім'я, і школа, і вуз, і виробничий колектив, і громадські організації, і театр, і багато інших чинників. Проте на формуванні цієї людини в певній, незаперечній мірі позначились і наші зусилля.

У моїй практиці, наприклад, був такий факт. У дитячому садку, де я працювала завідувачкою, виховувався хлопчик Гриша М. Народився він у психіатричній лікарні, бо його мати була психічнохворою. Коли його привели до нас, він мав близько п'яти років. Гриша був алалік. Він бився і дряпався, кусався при наближенні до нього і тікав у найдальший куток майданчика, з іншими дітьми до столу разом нізачо не сідав. Їжу йому ми ставили в тарілках на віддаленій від усіх дітей лавці, до якої він підходив лише тоді, коли поблизу нікого не було. Він жадібно з'їдав усе йому поставлене і знову повертався до свого схоронку. Єдине, чим його можна було привабити, була їжа, якої він ні в такій кількості, ні в такій якості, як у нас, вдома не діставав. Це, власне, було єдиною причиною, що

утримувало його в садку. Я використала цей факт для зближення з ним. Дуже повільно, але неухильно, я скорочувала віддаля між ним і собою, завжди тримаючи перед собою тарілку з їжею. Поступово Гриша зник до моєї присутності, хоча іноді на нього находив попередній настрій, і тоді він дряпався і кусав мені руки, намагаючись відтерти з них тарілку.

Восени, коли ми перейшли до закритого приміщення, хлопчик уже не кусав мене, але інших працівників садка не підпускав до себе. Він понуро підходив до мене, обома руками вчеплювався в моє плаття і не відступав від мене ні на крок. Так ми вкупі й ходили: куди я, туди й він. Якщо мені треба було піти кудись у справах, він здіймав крик (без слів), бився, падав на підлогу, б'ючись об неї, поки я не відводила його до найвіддаленішої кімнати. Там він забивався в куток і так сидів до мого повернення. Коли я поверталася, у нього починали блищати очі, він мовчки підходив до мене, знову вчеплювався в моє плаття, і ми разом з ним сідали за спільний з усіма дітьми стіл.

Так поступово, але надто повільно, Гриша почав звикати до дітей та інших співробітників і потроху почав говорити (яка це була радість!) і якимось швидко розвинувся: почав гратися з дітьми, хоча й продовжував битися, пристрасно захопився малюванням.

До школи Гриша пішов у дев'ять років. Він виявився дуже здібним, хоча і не дуже добре вчився, у нього збереглися залишки дратівливості, нервозності та неурівноваженості, але він закінчив школу та інститут і працював до Великої Вітчизняної війни інженером на Уралі.

Батьки його продовжували жити в Дніпропетровську. Гриша в листах до них завжди писав мені окремий привіт.

Чи брав участь колектив нашого дитячого садка у формуванні особистості цього радянського інженера? Мені здається, що брав, хоча

й не тільки він. Але якщо доросла людина не забуває тих, хто виховував її в дитинстві, якщо вона не забуває й пише до них листи, виходить, на її свідомості позначилися і наше піклування і зусилля.

Домогтися того, щоб передавати до школи цілі групи добре вихованих малят, з яких у кожного ретельно збережена його індивідуальність — хіба не захоплююча перспектива результативності нашої роботи?

Питають, у чому може знайти свій вияв творча думка дошкільного працівника? Я вважаю, що перед творчою педагогічною думкою відкриваються широкі простори в шуканнях нових, більш ефективних методів роботи. От, наприклад, внаслідок таких творчих шукань вихователі дитячого садка, в якому я працювала завідувачкою, тт. Богородська і Щесно придумали «кімнатне кіно», за допомогою якого демонструвалися малюнки чи розкладні книжки для колективного розглядання їх дітьми молодшої групи.

Згодом ми з тов. Богородською, шукаючи методи, що сприяють розвитку сюжетів творчих ігор дітей, придумали так званий «театр на столі». За його допомогою ми драматизували казки, використовуючи іграшки. Тепер у програмах для педагогічних училищ з методики рідної мови цей метод називається «спектакль іграшок» і рекомендується як одна з форм розвитку зв'язної мови дітей.

На прикладі цього позарядового педагога вчиться робити велике з малого, шукайте і знаходьте нові форми, нові методи, нові засоби виховної роботи.

Спрямовуйте на це ваші здібності, талант і творчу думку!

Вивчайте, запозичуйте і сміливіше впроваджуйте досвід кращих вихователюк!

Мої молоді друзі! Своєю самовідданою творчою практичною діяльністю виправдовуйте виявлене вам партією і урядом довір'я — гідно виховуйте наймолодше покоління радянських громадян, майбутніх будівників комуністичного суспільства.